

Tabel 2.2: Trendgegevens percentages leerlingen dat de PIRLS 2006 International Benchmarks bereikt in 2001 and 2006

Landen	Gevorderde Benchmark (625)		Hoge Benchmark (550)		Gemiddelde Benchmark (475)		Lage Benchmark (400)	
	2006 Percentage leerlingen	2001 Percentage leerlingen	2006 Percentage leerlingen	2001 Percentage leerlingen	2006 Percentage leerlingen	2001 Percentage leerlingen	2006 Percentage leerlingen	2001 Percentage leerlingen
Singapore	19 (1,4) h	12 (1,4)	58 (1,7) h	45 (2,4)	86 (1,0) h	76 (2,0)	97 (0,4) h	90 (1,4)
^{2a} Russische Fed.	19 (1,5) h	5 (0,9)	61 (2,0) h	39 (2,3)	90 (1,1) h	80 (1,9)	98 (0,5)	96 (1,2)
^{2a} Bulgarije	16 (1,4)	17 (1,2)	52 (2,3)	54 (1,9)	82 (1,8)	83 (1,6)	95 (1,0)	95 (0,9)
Engeland	15 (0,9) i	20 (1,4)	48 (1,3) i	54 (1,7)	78 (1,1) i	82 (1,2)	93 (0,7)	94 (0,7)
^{2a} Canada, Ontario	15 (1,2)	15 (1,2)	54 (2,0)	50 (1,8)	87 (1,1) h	84 (1,3)	98 (0,5) h	96 (0,6)
Hong Kong	15 (1,0) h	5 (0,6)	62 (1,6) h	39 (1,9)	92 (0,8) h	81 (1,5)	99 (0,2) h	97 (0,6)
Hongarije	14 (0,9) h	10 (0,9)	53 (1,8)	49 (1,8)	86 (1,4)	85 (1,0)	97 (0,5)	98 (0,3)
Italië	14 (1,4)	11 (0,9)	52 (1,8) h	48 (1,4)	87 (1,3) h	83 (1,2)	98 (0,4) h	97 (0,6)
Nieuw-Zeeland	13 (0,7)	14 (1,2)	45 (1,0)	45 (1,6)	76 (1,0)	74 (1,4)	92 (0,6)	90 (1,0)
^{†2a} Verenigde Staten	12 (1,2)	15 (1,1)	47 (2,0)	50 (2,0)	82 (1,4)	80 (1,7)	96 (0,6) h	94 (0,7)
Duitsland	11 (0,9) h	9 (0,6)	46 (1,6) h	47 (1,3)	87 (0,8) h	83 (0,9)	97 (0,3)	97 (0,4)
Zweden	11 (0,9) i	15 (1,0)	53 (1,5) i	59 (1,4)	88 (1,0) i	90 (0,8)	98 (0,4)	98 (0,3)
^{2b} Israël	10 (1,0)	9 (0,7)	40 (1,3)	36 (1,2)	70 (1,3)	67 (1,2)	85 (1,2)	87 (1,0)
[†] Schotland	10 (0,8)	11 (0,9)	40 (1,4)	42 (1,9)	77 (1,4)	75 (1,5)	93 (0,8)	92 (0,9)
Letland	8 (0,8)	9 (0,9)	46 (1,5)	49 (2,0)	86 (1,2)	87 (0,9)	98 (0,4)	99 (0,4)
Slowakije	8 (0,6) h	5 (0,8)	43 (1,5) h	34 (1,7)	80 (1,3) h	76 (1,5)	94 (0,9)	94 (0,8)
[†] Nederland	6 (0,5) i	10 (0,9)	49 (1,2) i	54 (1,8)	91 (0,8)	92 (1,0)	99 (0,2)	99 (0,3)
Canada, Québec	6 (0,8)	8 (0,7)	41 (1,9)	43 (2,0)	83 (1,3)	84 (1,5)	97 (0,4)	98 (0,4)
Slovenië	6 (0,6) h	3 (0,4)	37 (1,2) h	25 (1,1)	76 (1,1) h	67 (1,2)	94 (0,5) h	91 (0,6)
Litouwen	5 (0,8) i	9 (1,0)	43 (1,3) i	48 (1,8)	86 (0,9)	85 (1,2)	99 (0,3)	98 (0,4)
Frankrijk	5 (0,6)	7 (0,8)	35 (1,2)	37 (1,4)	76 (1,2)	77 (1,2)	96 (0,4)	95 (0,6)
Roemenië	4 (0,5) i	9 (1,2)	27 (1,6) i	35 (2,2)	61 (2,2) i	69 (2,0)	84 (1,8) i	88 (1,3)
IJsland	3 (0,4) i	6 (0,5)	29 (1,1) i	32 (0,9)	72 (0,8)	71 (1,1)	93 (0,8)	92 (0,6)
Moldavië	3 (0,4)	3 (0,7)	23 (1,5)	22 (2,1)	67 (1,9) h	61 (2,1)	91 (0,9)	88 (1,2)
Macedonië	2 (0,4)	2 (0,3)	15 (1,1)	15 (1,1)	40 (1,7)	41 (1,9)	66 (1,6)	67 (2,1)
[†] Noorwegen	2 (0,3) i	4 (0,8)	22 (1,1) i	28 (1,5)	67 (1,6)	65 (1,6)	92 (0,8) h	88 (0,9)
Iran	1 (0,2)	0 (0,2)	8 (0,7)	7 (0,8)	30 (1,3)	28 (1,8)	60 (1,6)	56 (2,0)
Marokko	0 (0,0)	1 (0,9)	1 (0,4)	4 (1,6)	9 (1,2)	14 (2,6)	26 (2,0)	33 (3,4)
Internationaal Gem.	9 (0,2) h	8 (0,2)	40 (0,3) h	38 (0,3)	74 (0,3) h	72 (0,3)	90 (0,2) h	89 (0,2)

h 2006 percentage significant hoger

i 2006 percentage significant lager

SOURCE: IEA Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS) 2006.

Hoofdstuk 3

Aan alle ouders van de leerlingen die hebben deelgenomen aan PIRLS is gevraagd de oudervragenlijst in te vullen. Helaas heeft maar 67% van de Nederlandse ouders de vragenlijst ingevuld, wat het verbinden van conclusies aan de data afkomstig van de oudervragenlijst moeilijk maakt.

De gegevens afkomstig uit de vragenlijsten geven het percentage leerlingen weer van wie de ouders, leerkrachten en directeuren hebben aangegeven een bepaalde activiteit te ondernemen of kenmerk te bezitten.

Aan geletterdheid gerelateerde activiteiten in de thuissituatie

Tabel 3.1: Trendgegevens Index vroege geletterde activiteiten thuis

Deze index is samengesteld uit 6 beweringen afkomstig uit de oudervragenlijst. De ouders is gevraagd hoe vaak ze de volgende activiteiten met hun kinderen ondernamen voordat deze naar groep 3 gingen:

- boeken lezen
- verhalen vertellen
- liedjes zingen
- spelen met speelgoed met het alfabet (bijv blokken)
- woordspelletjes
- hardop lezen van naambordjes en tekens

Op basis van de antwoorden van de ouders (vaak, soms, nooit of bijna nooit) zijn de leerlingen ingedeeld in één van de drie categorieën van de index: ouders die aangaven deze activiteiten vaak te hebben ondernomen, gemiddeld en weinig.

64% van de Nederlandse ouders bevindt zich in de hoge categorie (Intern. gem. 54%). In vergelijking met 2001 is dit een significante toename van 9%. 30% bevindt zich in de middelste categorie (Intern. gem. 33%), een afname van 7% en 6% zit in de lage categorie (Intern. gem. 12%), een afname van 2%. Er is dus sprake van een positieve toename van het aantal geletterde activiteiten die de ouders met hun kinderen ondernemen. Uit de internationale data blijkt dat er een positief verband bestaat tussen het ondernemen van activiteiten ter stimulering van de vroege geletterdheid van kinderen thuis en hun latere begrijpend leesprestaties. Leerlingen van wie de ouders veel van deze activiteiten ondernamen, en zich dus in de hoge categorie bevonden, behalen hogere resultaten op de begrijpend leestoets dan de leerlingen wiens ouders deze activiteiten nauwelijks ondernamen. Ook in Nederland is er sprake van een aanzienlijk verschil tussen de resultaten van de leerlingen in de hoge categorie, met een gemiddelde schaa score van 562, en de leerlingen in de lage categorie, die een gemiddelde schaa score hebben van 544. Het is dus van belang ouders goed voor te lichten over de waarde van taalstimulering in de voorschoolse periode.

Tabel 3.2: Trendgegevens Index beschikbaarheid onderwijsmiddelen thuis

Deze index is samengesteld uit twee vragen uit de leerlingvragenlijst (aantal boeken in huis en onderwijskundige hulpmiddelen thuis, zoals een computer en een krant) en twee vragen uit de oudervragenlijst (aantal kinderboeken in huis en opleidingsniveau van de ouders).

Veruit de meeste Nederlandse leerlingen vallen in de middelste categorie (77%). 19% van de leerlingen zit in de hoge categorie, een significante toename in vergelijking met 2001 (12%). Slechts 3% valt in de lage categorie. Er is een groot verschil tussen de begrijpend leesprestaties van de leerlingen in de hoge categorie (Nederland 574, Intern. gem. 555) en de leerlingen in de lage categorie (Nederland 500, Intern. gem. 440).

Tabel 3.3-3.4: Aantal kinderboeken (oudervragenlijst)

In de Nederlandse huishoudens zijn er gemiddeld meer dan 51 kinderboeken aanwezig (46%), 31% van de ouders geeft aan gemiddeld 26-50 kinderboeken te hebben en 23% heeft minder dan 25 kinderboeken in huis. Uit de trendgegevens blijkt dat er geen significante verschillen zijn tussen 2001 en 2006.

Tabel 3.5: Hoogste opleidingsniveau van de ouders

Er blijkt een sterk verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en de begrijpend leesprestaties van de leerlingen. In vrijwel elk land betekent een hoger opleidingsniveau van de ouder een hogere score van de leerling. De leerlingen met minimaal één ouder met een universitaire graad behalen een internationaal gemiddelde van 544, wat 119 punten meer is dan de score van de leerlingen met ouders zonder diploma van het middelbaar onderwijs. Nederland hoort bij de Top 5 van ouders met de hoogste opleiding.

Tabel 3.6: werksituatie van ouders

Nederland heeft het laagste percentage leerlingen van wie de ouders beiden voltijd werken, namelijk 5% (score Nederland 547, Intern. gem. 521). 82% van de leerlingen heeft 1 ouder die voltijd werkt (score Nederland 557, Intern. gem. 509), 6% heeft ouders die beiden minder dan voltijd werken (score Nederland 571, Intern. gem. 473) en bij 8% van de leerlingen is de situatie anders (score Nederland 545, Intern. gem. 489).

De groep Nederlandse leerlingen waarvan geen van beide ouders voltijd werken, behaalt dus de hoogste score. Internationaal gezien is het juist omgekeerd, daar worden de beste resultaten behaald door de leerlingen van wie beide ouders voltijd werken en de laagste scores door de leerlingen van wie beide ouders minder dan voltijd werken.

Tabel 3.7: beroep ouders

In de tabel wordt de volgende indeling gebruikt:

- "Professional": Hogere ambtenaars of leidinggevend
Academici en vrije beroepen
Hoger technisch en wetenschappelijk personeel en zakelijke dienstverlening
- "Small Business Owner": Kleine ondernemers
- "Clerical": Administratief medewerkers
Dienstverleners of verkopers
- "Skilled Worker": Vakbekwame arbeiders in landbouw, veeteelt of visserij
Werknemers in de bouw of een ambacht
Arbeiders in de industrie
- "General Laborer": Overige arbeiders (zoals hulp in de huishouding, schoonmaker, huismeester, koerier, portier, arbeider in de bouw, landbouw of visserij)
- Never worked outside of home for pay (nooit betaald werk buitenshuis verricht)
- Not applicable (niet van toepassing)

De gemiddelde score op de begrijpend leestoets is het hoogst bij de leerlingen van wie de ouders als "professional" werken en het laagst bij de leerlingen van wie de ouders nooit betaald werk buitenshuis hebben verricht (zowel internationaal als in Nederland).

Leesgewoontes en leesattitudes van ouders

Tabel 3.8 Trendgegevens leesgewoontes van ouders

Aan de ouders is de vraag gesteld hoeveel tijd zij thuis gemiddeld voor zichzelf besteden aan het lezen van boeken, tijdschriften, kranten en materiaal voor werk.

43% van de Nederlandse leerlingen heeft ouders die aangeven meer dan 5 uur per week te lezen, een afname van 6% ten opzichte van 2001. 45% van de leerlingen heeft ouders die 1-5 uur per week lezen, een toename van 4% en 13% van de leerlingen heeft ouders die minder dan 1 uur per week lezen, een afname van 3%. In Nederland is er dus sprake van een afname van het aantal uren dat er per week thuis door de ouders gelezen wordt.

Tabel 3.9 Trendgegevens lezen voor het plezier van ouders thuis

Hoewel er dus minder tijd wordt besteed aan lezen per week, geeft nog steeds 59% van de ouders aan dat zij elke dag of bijna elke dag voor hun plezier thuis lezen. Dit is ver boven het internationale gemiddelde van 47% (geen significante verandering ten opzichte van 2001). De groep ouders die aangeeft één of twee keer per week te lezen is met 3% gedaald naar 25% en de groep ouders die één keer per maand of minder voor het plezier leest is toegenomen met 4% naar 16%.

Zowel internationaal gezien als in Nederland zijn de gemiddelde begrijpend leesscores het hoogst voor de groep leerlingen wiens ouders elke dag of bijna elke dag voor hun plezier lezen.

Tabel 3.10 Trendgegevens Index leesattitudes van ouders

Deze index is samengesteld uit de volgende beweringen:

- Ik lees alleen als het moet
- Ik praat graag met anderen over boeken
- Ik lees graag in mijn vrije tijd
- Ik lees alleen als ik informatie nodig heb
- Lezen is in mijn gezin een belangrijke bezigheid

Antwoordmogelijkheden: helemaal mee eens, een beetje mee eens, een beetje oneens, helemaal mee oneens. De leerlingen zijn op basis van de antwoorden van de ouders ingedeeld in drie categorieën: hoog, midden en laag.

Uit de index blijkt dat ouders in Nederland over het algemeen een positieve attitude hebben ten opzichte van lezen. 68% van de leerlingen valt in de hoge categorie en heeft ouders die het gemiddeld eens zijn met de vijf beweringen (Intern. gem. 52%). Dit is een significante toename van 5% in vergelijking met 2001. 25% van de leerlingen valt in de middelste categorie (Intern. gem. 41%), een afname van 7%. 7% van de leerlingen valt in de lage categorie (Intern. gem. 7%), aan toename van 2% ten opzichte van 2001.

Er is dus een positieve trend, de Nederlandse ouders beschikken over een betere leesattitude dan in 2001.

Zowel internationaal gezien als in Nederland scoren leerlingen in de hoge categorie het hoogst en leerlingen in de lage categorie het laagst op de begrijpend leestoets. Er is dus sprake van een verband tussen een positieve attitude ten opzichte van lezen van de ouders en de begrijpend leesprestaties van de kinderen.

Tabel 3.11 Percentage leerlingen en ouders dat thuis de toetstaal spreekt

Leerlingen hebben geantwoord op de vraag hoe vaak ze thuis de toetstaal spreken.

Antwoordmogelijkheden: Altijd, soms, nooit.

Voor Nederland geeft 76% van de leerlingen aan de toetstaal (Nederlands) thuis altijd te spreken, 23% spreekt thuis soms Nederlands en 1% geeft aan thuis nooit Nederlands te spreken.

Hoewel in de meeste landen een positieve relatie te zien is tussen het altijd spreken van de toetstaal en de score op de toets, is dit niet in alle landen het geval. In ongeveer 1/3 van de landen zijn de gemiddelde scores van de leerlingen die de toetstaal soms thuis spreken hoger (Intern. gem. 506) dan de scores van de leerlingen die aangeven dat ze de toetstaal thuis altijd spreken (Intern. gem. 507). In Nederland presteren de leerlingen die thuis altijd Nederlands spreken beter (553) dan de leerlingen die thuis soms Nederlands spreken (533).

Ook in de oudervragenlijst was deze vraag opgenomen. Hieruit blijkt dat in Nederland 95% van de ouders aangeeft dat ze meestal thuis de toetstaal spreken. Dit is dus een groot verschil met de 76% van de leerlingen die dit aangeeft. Dit verschil wordt wellicht veroorzaakt door de lage respons op de oudervragenlijst.

Tabel 3.12: Trendgegevens geboorteland ouders (leerlingvragenlijst)

77% van de leerlingen heeft ouders die beiden in Nederland geboren zijn, 11% heeft één ouder die in Nederland geboren is en 12% heeft ouders die beiden in het buitenland geboren zijn. Deze percentages zijn vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van 2001.

De gemiddelde begrijpend leesscore voor de groep met beide ouders of één ouder die geboren is in Nederland verschilt niet veel (respectievelijk 554 en 547). Opvallend is het grote verschil met de groep leerlingen waarvan beide ouders in het buitenland geboren zijn. De gemiddelde score van deze leerlingen is namelijk 513. Dit grote verschil zagen we ook al in 2001 waar de groep leerlingen van wie de ouders beiden in Nederland geboren waren een gemiddelde score hadden van 560 en de groep leerlingen van wie de ouders beiden in het buitenland geboren waren een score hadden van 516.

Het verschil tussen beide groepen is in de afgelopen 5 jaar dus gelijk gebleven en er zal aanvullend onderzoek worden gedaan om de verschillen tussen de groepen beter in kaart te brengen.

Hoofdstuk 4

Leesattitudes, zelfbeeld en buitenschoolse activiteiten van leerlingen

Uit het aanvullend onderzoek bij PIRLS 2001 (van Diepen, 2007) is al gebleken dat een positieve leesattitude en zelfbeeld van leerlingen ten opzichte van lezen belangrijke voorspellers zijn voor de leesprestaties. Leerlingen die plezier hebben in lezen en zichzelf zien als goede lezers, lezen over het algemeen meer en doordat ze meer leeskilometers maken, verbetert de leesvaardigheid. Het is dus van belang de leerlingen niet alleen goed te leren lezen maar ook het plezier in lezen bij te brengen.

Tabel 4.1: Trendgegevens Index leesattitudes van leerlingen

Deze index is samengesteld uit de volgende beweringen uit de leerlingvragenlijst:

- Ik lees alleen als het moet
- Ik vind het leuk om met andere mensen over boeken te praten
- Ik vind het leuk als ik een boek als cadeau krijg
- Ik vind lezen saai
- Ik vind lezen leuk

Antwoordmogelijkheden: Helemaal mee eens, beetje mee eens, niet zo mee eens, helemaal niet mee eens. Leerlingen die gemiddeld genomen aangaven het helemaal of een beetje eens te zijn met deze beweringen vielen in de hoge categorie van de index, leerlingen in de lage categorie waren het gemiddeld niet zo of helemaal niet eens met de beweringen. Leerlingen in de middencategorie hadden een combinatie van deze antwoorden.

Slechts 39% van de Nederlandse leerlingen bevindt zich in de hoge categorie van de index, dit is een significante afname van 5% ten opzichte van 2001 en internationaal gezien een erg laag percentage (Internationaal gemiddelde is 49%). 45% van de leerlingen zit in de middelste categorie en 16% in de lage categorie. Zowel internationaal gezien, als in Nederland scoren leerlingen in de hoge categorie (567) beter dan de leerlingen in de middelste categorie (539), die op hun beurt beter scoren dan de leerlingen in de lage categorie (525). Het lijkt er dus op dat een positieve attitude ten opzichte van lezen en goede leesprestaties met elkaar samenhangen. De significante vermindering van het aantal leerlingen dat zich in de hoge categorie bevindt ten opzichte van 2001, is dus een trend waar aandacht aan besteed moet worden.

Tabel 4.2: Trendgegevens Index zelfbeeld lezen

Deze index is samengesteld uit de volgende beweringen uit de leerlingvragenlijst:

- Ik vind lezen heel makkelijk
- Ik kan niet zo goed lezen als andere kinderen in mijn klas
- Als ik voor mezelf lees, begrijp ik bijna alles wat ik lees
- Ik lees langzamer dan de andere kinderen in mijn klas

Met een percentage van 60% van de leerlingen dat zich in de hoge categorie van de index bevindt, scoren de Nederlandse leerlingen internationaal gezien hoog (Intern. gem. 49%). In vergelijking met 2001 is dit een significante toename van 4%. De leesprestaties van de leerlingen zijn overeenkomstig hun zelfbeeld. De Nederlandse leerlingen in de hoge categorie behalen een gemiddelde score van 561 tegenover een gemiddelde score van 531 van de leerlingen in de middelste categorie. Slechts 4% van de leerlingen bevindt zich in de lage categorie (een significante toename van 2%) met een gemiddelde score van 509.

Tabel 4.3: Trendgegevens lezen van verhalen en leesboeken buiten schooltijd (leerlingvragenlijst)

45% van de Nederlandse leerlingen leest (bijna) dagelijks verhalen of boeken, dit is een significante achteruitgang van 3% ten opzichte van 2001. 28% geeft aan 1 of twee keer per week te lezen, 13% een of twee keer per maand en 14% van de Nederlandse leerlingen geeft aan nooit of bijna nooit verhalen of boeken te lezen. Zowel internationaal gezien als in Nederland behalen de leerlingen die aangaven elke dag of bijna elke dag te lezen de beste begripd leesresultaten.

Tabel 4.4: Trendgegevens lezen voor informatiedoeleinden (buiten schooltijd)

Deze schaal is samengesteld uit zes vragen/beweringen uit de leerlingvragenlijst (o.a.

Ik lees boeken die dingen uitleggen (bijvoorbeeld over je favoriete sporter of dieren die je leuk vindt of over plaatsen waar je geweest bent), ik lees tijdschriften, ik lees brochures en reclamefolders)

Slechts 4% van de Nederlandse leerlingen geeft aan (vrijwel) elke dag voor informatiedoeleinden te lezen, het allerlaagste percentage van alle deelnemende landen (Internationaal gemiddelde is 16%).

25% van de Nederlandse leerlingen geeft aan twee keer per week te lezen voor informatiedoeleinden (Intern. gem. 43%), 38% leest één of twee keer per maand (Intern. gem. 29%) en 34% geeft aan nooit of bijna nooit voor informatiedoeleinden te lezen (Intern. gem. 12%). De Nederlandse percentages zijn gelijk aan die van 2001, het is dus niet zo dat de leerlingen significant minder zijn gaan lezen met het doel informatie te vergaren. Naast het lezen van boeken is het voor kinderen ook belangrijk andere bronnen tot hun beschikking te hebben om kennis op te doen, zoals tijdschriften en kranten. 43% van de Nederlandse leerlingen geeft aan nooit of bijna nooit een tijdschrift te lezen en 61% leest nooit of bijna nooit een krant.

Tabel 4.5: Tijd dat leerlingen verhalen of artikelen lezen op Internet of in boeken en tijdschriften
Hoeveel uur doe je op een doordeweekse dag de volgende dingen buiten school?

- Verhalen en artikelen lezen op het Internet
- Verhalen en artikelen lezen in boeken of tijdschriften

Antwoordmogelijkheden: 5 uur of meer, 3 tot 5 uur, 1 tot 3 uur, minder dan 1 uur, geen tijd.
Nederlandse leerlingen besteden met 0.5 uur, na Iran, het minste aantal uren aan het lezen van artikelen of verhalen op Internet (gelijk aan de Russische Federatie en Zweden). Het internationaal gemiddelde is 1 uur. Ook aan het lezen van verhalen of artikelen in boeken wordt weinig tijd besteed namelijk 0.8 uur in Nederland, na Vlaanderen, IJsland en Zweden het minste aantal uren. Het internationaal gemiddelde is 1.4 uur. De Nederlandse meisjes lezen significant meer dan de jongens (0.9 uur ten opzichte van 0.6 uur). Een beeld dat ook internationaal naar voren komt.

Tabel 4.6: Trendgegevens voor het plezier lezen buiten school

Bewering: Ik lees voor mijn plezier buiten school.

Met 36% van de leerlingen die aangeeft elke dag of bijna elke dag voor hun plezier te lezen, zit Nederland net onder het internationale gemiddelde van 40%. Dit percentage is gelijk gebleven ten opzichte van 2001. 22% van de Nederlandse leerlingen geeft aan 1 of 2 keer per week voor hun plezier te lezen, een toename van 2% en 42% geeft aan minder dan 1 keer per maand te lezen, dit is een afname van 2%. De leerlingen die dagelijks lezen behalen een gemiddelde score van 566 (Intern. gem. 517), de leerlingen die één of twee keer per week lezen scoren gemiddeld 550 (Intern. gem. 504) en de leerlingen die één keer per maand of minder lezen behalen een gemiddelde score van 530 (Intern. gem. 485).

Er is een grote groep leerlingen die dagelijks thuis voor hun plezier leest, maar er is een nog grotere groep die aangeeft thuis vrijwel nooit voor hun plezier te lezen. Deze groep is in vergelijking met de andere landen groot (Internationaal gemiddelde is 32%). Aangezien er sprake is van een positief verband tussen de frequentie van het lezen voor plezier en de leesvaardigheid, is het belangrijk aandacht te besteden aan het lezen thuis.

Hoofdstuk 5

Schoolcurriculum en organisatie van leesonderwijs

Meer informatie over de organisatie van het onderwijs per land: inzake de voorschoolse educatie (Tabel 5.1), de leeftijd dat kinderen naar school gaan (Tabel 5.2) en het lees- en schoolcurriculum (Tabel 5.5-5.10) kunt u vinden in de PIRLS 2006 Encyclopedie. (website van het PIRLS International Study Center in Boston, <http://isc.bc.edu>).

Beginnende geletterdheid

De begrijpend leesprestaties van de leerlingen nemen toe naarmate de tijd die is doorgebracht in voorschoolse educatie toeneemt (in Nederland geldt groep 1 en 2 ook als voorschoolse educatie).

Tabel 5.3: Trendgegevens beginnende geletterdheid (oudervragenlijst)

Aan de ouders is gevraagd hoe goed hun kinderen de volgende dingen konden toen ze naar groep 3 gingen:

- De meeste letters van het alfabet herkennen
- Letters van het alfabet schrijven
- Enkele woorden lezen
- Enkele woorden schrijven
- Zinnen lezen

Antwoordmogelijkheden: heel goed, vrij goed, niet zo goed, helemaal niet.

Volgens de ouders konden 14% van de Nederlandse leerlingen bovengenoemde vaardigheden, gemiddeld genomen heel goed voordat ze naar groep 3 gingen. Het internationaal gemiddelde is 31% en alleen Slowakije, Vlaanderen en Hongarije hebben een lager percentage leerlingen dat zich in deze groep bevindt dan Nederland. 35% van de leerlingen kon de vaardigheden volgens de ouders vrij goed (Intern. gem. 35%), 35% kon de vaardigheden niet zo goed voor ze naar groep 3 gingen (Intern. gem. 23%) en 16% kon de vaardigheden helemaal niet (Intern. gem. 12%). Er lijkt sprake van een positieve trend, het percentage leerlingen dat zich in de groep heel goed en vrij goed bevindt is significant toegenomen ten opzichte van 2001, maar is internationaal gezien nog steeds erg laag. Er is een positief verband tussen de begrijpend leesprestaties van de leerlingen en de mate van beginnende geletterdheid zoals geobserveerd door de ouders. De groep leerlingen die de vaardigheden heel goed konden voordat ze naar groep 3 gingen, scoren gemiddeld 576 (Intern. gem. 526), de groep leerlingen die de vaardigheden helemaal niet beheersten scoren gemiddeld 550 (Intern. gem. 475).

Tabel 5.4: Trendgegevens beginnende geletterdheid voor groep 3 (schoolvragenlijst)

De directeuren hebben antwoord gegeven op dezelfde vijf vaardigheden, met als antwoordmogelijkheden het percentage leerlingen dat deze vaardigheden onder de knie heeft op het moment dat ze aan groep 3 beginnen (minder dan 25%, 25-50%, 51-75% en meer dan 75%). Het beeld dat uit de schoolvragenlijst naar voren komt, is in overeenstemming met dat van de ouders. Het percentage Nederlandse directeuren dat aangeeft dat meer dan 75% van de leerlingen over de vaardigheden beschikt is 2%, tegen een internationaal gemiddelde van 20%. Slechts 10% denkt dat 51-75% van de leerlingen de vaardigheden bezit (Intern. gem. 15%), 27% geeft 25-50% als antwoord (Intern. gem. 21%) en 61% denkt dat minder dan 25% van de leerlingen de vijf vaardigheden bezit (Intern. gem. 44%). Dit laatste percentage is significant verschillend van 2001, waarbij 75% van de Nederlandse directeuren aangaf dat minder dan 25% van de leerlingen de vaardigheden bezat.

Er is dus een positieve trend in Nederland; steeds meer leerlingen, volgens de directeuren en de ouders, beschikken over de genoemde vaardigheden van beginnende geletterdheid, maar Nederland heeft in vergelijking met de andere landen nog steeds erg veel leerlingen die de vaardigheden niet of nauwelijks beheersen voordat ze naar groep 3 gaan. Aangezien er een positief verband lijkt te bestaan tussen de begrijpend leesresultaten en het beheersen van de vaardigheden van beginnende geletterdheid lijkt dit een punt waar scholen meer aandacht aan zouden kunnen besteden.

Instructietijd leesonderwijs

In de leerkrachtvragenlijst zijn een aantal vragen specifiek toegespitst op het aantal uren taal- en leesonderwijs dat gegeven wordt.

13% van de Nederlandse leerkrachten geeft aan meer dan 6 uur per week te besteden aan leesonderwijs, 42% besteedt 3 tot 6 uur en 45% besteedt minder dan 3 uur aan leesonderwijs per week. (Tabel 5.11).

62% van de Nederlandse leerkrachten besteedt elke dag tijd aan leesonderwijs en 36% 3 à 4 dagen per week (Tabel 5.13).

96% van de Nederlandse leerkrachten gebruikt een deel van de tijd expliciet voor het ontwikkelen en bevorderen van begrijpend lezen (Tabel 5.12).

Er lijkt een negatief verband te bestaan tussen het aantal uren leesonderwijs dat gegeven wordt en de score op de begrijpend leestoets. Leerlingen van wie de leerkrachten aangeven meer tijd te besteden aan leesonderwijs scoren gemiddeld lager op de toets dan leerlingen van wie de leerkrachten minder tijd besteden.

Tabel 5.14: Tijd die leerkrachten besteden aan activiteiten in de klas

De Nederlandse leerkrachten zijn verreweg de meeste tijd in de klas bezig met het geven van klassikaal onderwijs (49% van de tijd), ook het werken met individuele leerlingen of kleine groepjes neemt vrij veel tijd in beslag (29% van de tijd). Met administratieve taken (6% van de tijd), orde houden (6% van de tijd) en andere taken (9% van de tijd) zijn ze minder bezig.

Tabel 5.15: Organisatie leesonderwijs

Op de vraag hoe de leerkrachten hun leesonderwijs organiseren geeft het merendeel van de Nederlandse leerkrachten (70%) aan dat ze een verscheidenheid aan methodes gebruiken (o.a. klassikaal onderwijs, het indelen van de groep in homo- en heterogene groepen, individuele instructie). Slechts 8% van de Nederlandse leerlingen heeft een leerkracht die leesonderwijs meestal klassikaal geeft (Intern. gem. 35%).

Tabel 5.16: Trendgegevens klassengrootte

De gemiddelde klas bestaat in Nederland uit 24 leerlingen (Intern. gem. 24), dit is 2 leerlingen minder dan in 2001 (significant verschil). In het bijzonder het aantal groepen met 31 en meer leerlingen is afgenomen. Opvallend is het grote verschil in begrijpend leesscores tussen de grotere klassen met 21 en meer leerlingen en de kleine groepen van 20 en minder leerlingen. Deze kleinere klassen presteren gemiddeld lager op de toets dan de grotere groepen (respectievelijk 527 en 551).

Leerlingen met leesproblemen

Tabel 5.17: Leerlingen die extra instructie behoeven

Aan de leerkrachten is gevraagd hoeveel procent van hun leerlingen moeite heeft met het begrijpen van de gesproken toets taal. Volgens de leerkrachten heeft 5% van de leerlingen moeite gesproken Nederlands te begrijpen. Het internationaal gemiddelde is 9%, maar de percentages liggen erg uiteen. In Marokko en Koeweit heeft ongeveer 30% moeite met de gesproken toets taal en in Frankrijk en Schotland slechts 2%.

Daarnaast is gevraagd hoeveel procent van de leerlingen remediërend leesonderwijs nodig heeft en hoeveel procent remediërend leesonderwijs krijgt. Nederlandse leerkrachten geven aan dat 17% van de leerlingen remediërend leesonderwijs nodig heeft en dat 16% het ontvangt. In alle deelnemende landen is er een hoger percentage leerlingen dat remediërend leesonderwijs nodig heeft dan het percentage leerlingen dat het daadwerkelijk krijgt.

Op de vraag hoeveel leerlingen verrijkingsstof krijgen voor het lezen omdat ze verder gevorderde lezers zijn antwoorden de Nederlandse leerkrachten dat 10% van de leerlingen verrijkingsstof krijgt aangeboden (Intern. gem. 11%).